
FILM NA ETNOGRAFSKIH RAZSTAVAH

Poročilo in razmislek ob mednarodnih posvetih

Nadja Valentinčič Furlan

293

V kustodiatu za etnografski film v Slovenskem etnografskem muzeju (SEM) v praksi in teoriji raziskujemo možnosti vključevanja etnografskih filmov in avdiovizualnih sporočil na razstave in v programe ob njih. Odkar je leta 2011 SEM prevzel koordinacijo varstva nesnovne kulturne dediščine, se intenzivno posvečamo tudi avdiovizualni dokumentaciji tovrstne dediščine ter razglabljanjem o mogočih pristopih, metodah in strategijah. Tako smo jeseni 2014 v SEM pripravili mednarodni posvet *Dokumentiranje in predstavljanje nesnovne kulturne dediščine s filmom*, 2015 pa uredili dvojezično monografijo z enakim naslovom. Tematiko bomo razvijali še naprej v krogu zainteresiranih strokovnjakov, Unesca in nosilcev dediščine.

Filmu na razstavah in v muzejih namenjamo veliko pozornosti vse od nastanka kustodiata leta 2000. Praktično delo nadgrajujemo s strokovno podlago vizualne antropologije in muzeologije, znanje pa izmenjujemo na posvetih doma in v mednarodnem prostoru. Leta 2006 je Zvezdana Antoš v Zagrebu organizirala precej široko zastavljen mednarodni posvet *Film v muzejih, dokumentaciji in znanosti*, ki smo se ga udeležili etnologi iz Hrvaške, Madžarske, Avstrije, Italije in Slovenije. Uporabo filma na prvi stalni razstavi smo leto kasneje predstavili na Dunaju v sklopu ICOM-ove konference v sekciji AVICOM med referati muzealcev, filmskih avtorjev in ponudnikov avdiovizualnih storitev in zelo naprednih tehnologij. O avdiovizualni komunikaciji na obeh stalnih razstavah SEM smo leta 2009 poročali na Reviji dokumentarnega in etno filma v srbski Banji Koviljači, leta 2011 v Etnografskem muzeju v Skopju in leta 2014 na pregledu muzejske produkcije Muvi 5 v Muzejskem dokumentacijskem centru v Zagrebu. Polje avdiovizualnega je predmet živahne obravnave tudi v slovenskih muzejih: Sekcija za avdiovizualno pri Skupnosti muzejev Slovenije se je decembra 2013 predstavila na posvetu v Muzeju novejše zgodovine, letos je izšel e-zbornik *Muzeji in avdiovizualno* (ur. Darja Skrt, <[http://www.sms-muzeji.si/ckfinder/userfiles/files/E-zbornik%20PDF%20za%20objavo\(2\).pdf](http://www.sms-muzeji.si/ckfinder/userfiles/files/E-zbornik%20PDF%20za%20objavo(2).pdf)> [21.9.2016]).

Oktobra 2015 sta Narodni muzej Danske in Univerza Kopenhagen pripravila dvodnevni strokovni kolokvij o uporabi filma na etnografskih razstavah (*Film in*

Ethnographic Exhibitions), ki se ga je udeležilo sedemnajst referentov, večinoma iz držav zahodne in severne Evrope. Uvodne teoretične razmisleke so prispevali Arnd Schneider (Univerza Oslo), Mary Bouquet (Univerzitetni kolidž Utrecht) in dr. Steffen Köhn (Svobodna univerza Berlin). Prispevki muzejskih kustosov so osmišljali prakse vključevanja filmov na razstave, naj je šlo za arhivske posnetke (Anne Mette Jørgensen, organizatorica posveta) ali namenska snemanja za potrebe razstav (trije avtorji iz Muzeja kultur Basel, Tom Crowley iz Javnega muzeja Horniman v Londonu, moj referat o raznovrstnih avdiovizualnih sporočilih in njihovih funkcijah na obeh stalnih razstavah). Avtorji, ki sodelujejo z muzeji kot zunanji sodelavci pri vizualnih produkcijah, so večinoma teoretično in metodološko utemeljevali svoje filmske pristope, relativno malo pa smo izvedeli o kontekstu razstav in identitetah muzejev.

V zaključnih razmislekih in post festum pogovorih smo močen trend umetniških projektov pripisali modi in tudi distanciranju etnografskih muzejev od svojih kolonialnih začetkov: estetika prekriva etična vprašanja (e)restitucije gradiva izvornim skupnostim. Pogumnejši muzeji, ki se soočajo z njimi, pogosto sodelujejo s potomci izvornih skupnosti na prvotnem terenu ali s priseljenci v svojem okolju. Prav v Narodnem muzeju Danske sem odkrila primer filma, ko je kustodinja na razstavo povabila tkalca ljudstva Navajo, da je pojasnjeval pomene barv in vzorcev na preprogah ter njihove funkcije, poleg tega pa pripravil tudi delavnico tkanja (ta film ni bil predstavljen na posvetu).

Na vseh poteh v tujino si skušam ogledati tudi značilne etnografske muzeje in še posebno avdiovizualno komunikacijo na njihovih razstavah. Zadnje desetletje so močno prisotne posnete pripovedi, intervjuji in življenjske zgodbe, kar sovпада s premikom poudarka s predmetne dediščine na ljudi. Na posvetu je tak primer predstavila Karin Leivategija iz Estonskega narodnega muzeja, ki je posnela 50 intervjujev na temo svobode za razstavo o preteklosti Estonije. Sama sem poročala o *Galeriji pripovedovalcev*, ki nastaja ob naši drugi stalni razstavi *Jaz, mi in drugi: podobe mojega sveta* in daje glas ljudem, ki jih mediji ponavadi spregledajo: gibalno, senzorno ali socialno deprivilegiranim, manjšinam vseh vrst in beguncem. Naj ob rob dodam še, da kot posebno kvaliteto poudarjam načelo SEM, da hranimo slovensko in neevropsko dediščino in ju povezano predstavljamo na obeh stalnih razstavah.

V zaključku posveta smo se vsi strinjali, da je potrebna publikacija, vendar se je osnovanje uredniškega odbora zavleklo do letošnje konference Evropskega združenja socialnih antropologov EASA v Milanu, kjer smo sklenili, da bo taka publikacija izšla kot tematska številka spletne znanstvene revije *AnthroVision* (<<https://anthrovision.revues.org>> [21.9.2016]).

Konferenca EASA *Antropološke zapuščine in prihodnosti človeštva* (*Anthropological Legacies and Human Futures*) je skoncentrirano ponujala 150 panelov v štirih dneh (<<http://nomadit.co.uk/easa/easa2016/panels.php5?View=Panels>> [21.9.2016]). Udeležila sem se predvsem panelov na temo vizualne in medijske antropologije ter muzeologije in sestankov Mreže za vizualno

antropologijo VENEASA in Mreže za medijsko antropologijo. V sklopu panela *Produkcija in razširjanje znanja avdio in/ali vizualno* sem predstavila avdiovizualne pristope v sklopu razstav, ki temeljijo na zbirkah, in tistih, ki so usmerjene v ljudi. V bistvu gre pri tem za avdiovizualno reprodukcijo filmov (znanja) na razstavah, v drugem delu pa sem se posvetila produkciji novega znanja v njihovem okviru. Kot primera sem navedla omenjeni danski film o sodelovanju z Navajo tkalcem in Galerijo pripovedovalcev v našem muzeju.

Načrtovana publikacija o filmu na etnografskih razstavah bo, upamo, poleg avdiovizualnega sporočanja na razstavah osvetlila tudi sodobne usmeritve najpomembnejših etnografskih, etnoloških in antropoloških muzejev po Evropi, od katerih so se mnogi v 21. stoletju preimenovali in preoblikovali v muzeje kultur, muzeje sveta ali muzeje civilizacij.